

WŁADYSŁAW MAKARSKI

Z METODOLOGII BADAŃ TOPONOMASTYCZNYCH
OBSZARÓW JĘZYKOWO MIESZANYCH

(NA PRZYKŁADZIE TOPONIMII HISTORYCZNEJ ZIEMI SANOCKIEJ)

W dniach 25-27 X 1977 r. odbyła się w Gdańsku Międzynarodowa Konferencja Onomastyczna poświęcona nazewnictwu obszarów językowo mieszanych. Konferencja ta pokazała raz jeszcze, że onomastyka jest dyscypliną ciągle borykającą się z poważnymi problemami teoretyczno-metodologicznymi. Istnieje potrzeba uporządkowania terminologii oraz rewizji niektórych dotychczasowych poglądów, a także konieczność poszukiwań nowych rozwiązań. Pewne problemy teoretyczne, takie jak stosunek nazwy własnej do pospolitej, klasyfikacja nazw, systemowość w zbiorach onomastycznych, zmienność nazw — to ciągle dopracowywane zagadnienia ogólnonomastyczne. Studia nad nazewnictwem terenów językowo mieszanych do tych zagadnień dorzucają nowe, specyficzne dla tej problematyki, niekiedy dopiero stawiane i tak czy inaczej rozwiązywane.

Artykuł niniejszy mieści się w powyższym nurcie rozważań teoretyczno-metodologicznych. Spośród różnorodnych problemów aparatu badawczego toponomasty prezentuje wybrane zagadnienia, które wynikają ze swoistego materiału toponomastycznego obszaru językowo mieszanego, konkretnie historycznej ziemi sanockiej, stanowiącej południowy fragment obszernego pogranicza polsko-ruskiego¹. Problemy te skupiają się wokół dwóch tematów podporządkowanych szerszemu zagadnieniu immanentnej całościowej charakterystyki nazwy. Są to uwagi metodologiczne na temat sposobu ustalania metryki nazwy oraz jej pierwotnej przynależności językowej.

Zc względu na zależność tych rozważań od specyfiki nazewnicznej wspomnianego wyżej obszaru ziemi sanockiej celowe będzie poprzedzenie części teoretycznej artykułu niezbędnymi informacjami na temat czynników, które zdecydowały o mapie nazewnicznej tej ziemi.

¹ Aktualnie teren historycznej ziemi sanockiej podzielony jest między trzy województwa PRL: część północno-wschodnią znajduje się w województwie przemyskim, część północna — w rzeszowskim, południowa — w krośnieńskim; skrawek południowo-wschodni należy do lwowskiego obwodu USRR. Nazwy tej ziemi stanowią przedmiot mojej pracy doktorskiej pt. *Nazwy miejscowości dawnej ziemi sanockiej*, złożonej do druku w Redakcji Wydawnictw KUL.

SPECYFIKA OSADNICZO-ETNICZNA TERENU²

Podstawowym czynnikiem w kształtowaniu stosunków osadniczo-etnicznych, a co za tym idzie obrazu nazewnictwa miejscowego omawianej ziemi sanockiej, była jej historia polityczna.

U początków doby historycznej w X i XI w. teren ten dzielił losy tzw. Grodów Czerwieńskich, stanowiąc przedmiot walk i przetargów między Polską a Rusią. Ewentualne osady z tego okresu mogły być pochodzenia polskiego bądź ruskiego.

Od XI w. do połowy XIV w. interesujący nas obszar był w posiadaniu ruskim, został więc kolonizowany przez Rusinów. Zdobyty wraz ze znacznym terytorium tzw. Rusi Czerwonej w połowie XIV w. przez Kazimierza Wielkiego stał się terenem ożywionej akcji osadniczej polskiej oraz w znacznie mniejszym stopniu niemieckiej. W konsekwencji tych zmian politycznych zyskała ziemia sanocka charakter osadniczy mieszany rusko-polski bądź polsko-ruski, różniący ją w zasadniczy sposób od terytorium położonego na północny zachód posiadającego charakter etniczno-osadniczy polski.

Niezależnie od powyższych czynników polityczno-administracyjnych specyfikę osadniczo-etniczną omawianej ziemi, a zwłaszcza jej części południowej, kształtowały w okresie od drugiej połowy XIV w. do pierwszej połowy XVII w. idące od wschodu wzdłuż Karpat fale tzw. kolonizacji wołoskiej z przeważającym elementem ruskim oraz nieznacznym, najczęściej zruszczonym, elementem rumuńskim, węgierskim i południowosłowiańskim. W wyniku tych akcji południowa część tego obszaru wraz z terenami przyległymi od wschodu i zachodu zyskała swoisty charakter osadniczo-etniczny bojkowski i lemkowski, odróżniający go od obszaru położonego na północ.

SPOSOBY USTALANIA CZASU POWSTANIA NAZWY

Sposoby te opierają się przede wszystkim na badaniach pozalingwistycznych. Wiek znacznej części nazw wiązać należy bowiem z wiekiem osady. Czas lokacji miejscowości określić może wprost źródło historyczne, tj. akt lokacyjny lub kronika osady. Ze względu na niewielką liczbę dokumentów tego typu wiek przeważającej liczby osad ustalać trzeba pośrednio na podstawie: a) dat najstarszych zapisów nazw miejscowości; b) informacji o ich ustroju prawno-osadniczym oraz c) informacji o ich randze administracyjnej. Dość dokładnie określić można wiek większości osad powstałych po pierwszej połowie XV w. Zezwala na to bogata baza źródłowa dotycząca tego okresu. Wielość różnorodnych źródeł umożliwia rekonstrukcję niemal pełnego wykazu miejscowości dla każdego stulecia z XVIII wiekiem włącznie. Dwa

² Głównie na podstawie studium A. Fastnachta *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340-1650* (Wrocław 1962) oraz S. Pawłowskiego *Ludność rzymsko-katolicka w polsko-ruskiej części Galicji*. Lwów 1919. Prace geograficzne. Z. 3.

ostatnie stulecia legitymują się już urzędowymi rejestrami wszystkich osad. Dla okresu sprzed pierwszej połowy XV w. nie sposób sporządzić pełnego wykazu miejscowości, a trudniej jeszcze ustalić ich dokładny czas powstania. Przeszkodę stanowi tu niedostateczna baza źródłowa.

Ustaleniu dokładniejszej chronologii pewnej części osad z tego okresu służą: a) XV- i XVI-wieczne informacje źródłowe o prawie osadniczym ruskim tych osad, jak ma to miejsce w odniesieniu do Hłomczy, Łodziny, Tyrawy, Ulucza i innych miejscowości³; b) informacje o randze miejscowości jako ośrodka administracyjnym w drugiej połowie XIV w., jak np. w odniesieniu do Bachorza i Zalesia⁴. Obydwa te typy informacji pozwalają ustalić czas powstania tych miejscowości na okres przynależności ziemi sanockiej do Rusi, a więc przed rokiem 1340. Z okresem tym związać można również metrykę kilku osad notowanych w dwu dokumentach z 1361 r. jako miejsca opustoszałe (łac. *loca deserta*), jak np. w wypadku Jurowiec, Srogowa, Zboisk⁵.

Poza wyżej omówionymi nazwami, które swój rodowód rozpoczynają wraz z powstającą osadą, istnieją nazwy przejęte od nazw punktów geograficznych nieosadniczych oraz rzek. Prehistoria takich nazw osadniczych rzadko znajduje odbicie w dostępnych źródłach historycznych. Dlatego też wiek tych nazw, podobnie jak większości toponimów powyższej grupy, określany jest w stopniu mniej lub bardziej precyzyjnym jedynie na podstawie jej najstarszego zapisu.

Pewne usługi w ustaleniu metryki nazwy może oddać także jej analiza językowa. Wiadomo, że nazwy w zakresie pnia (zwłaszcza wyrażonego nazwą osobową) oraz formantu mogą wykazywać zróżnicowanie chronologiczne (stratygrafia nazw). W odniesieniu jednak do form powstałych po 1450 r. informacje na temat chronologii, jakich dostarczyć może analiza lingwistyczna, nie są dokładniejsze od danych, jakie uzyskujemy na podstawie dostatecznie bogatej dla tego okresu bazy źródłowej. Niekiedy jednak do chronologii tej opartej wyłącznie na źródłach historycznych analiza językowa wnosi istotną poprawkę. Tak jest np. z niektórymi nazwami dzierżawczymi na *-j-* (*Milcza*) oraz patronimicznymi na *-owce* (*Habkowce*), notowanymi dopiero w XVI w., których czas powstania ze względu na archaiczną formę należy przesunąć daleko wstecz w stosunku do tego stulecia.

Stosowanie kryterium językowego w ustaleniu wieku nazwy okazuje się przydatne przede wszystkim w odniesieniu do nazw sprzed roku 1450 o dużym marginesie tolerancji co do stopnia dokładności metryki przyjmowanej tylko na podstawie danych źródłowych. Tu celowa może się okazać niekiedy analiza semantyczna. I tak np. w odniesieniu do nazw typu *Pobiedno*, *Ratnawica*, *Zboiska*, które wskazują na związek z walką, obronnością (analiza historyczna dopowiada, że chodzi tu o obronę grodu sanockiego w okresie staroruskim), analiza znaczeniowa

³ Fastnacht, jw. s. 226-236.

⁴ Tamże s. 89-90, 94.

⁵ Tamże s. 105.

jest jednym z czynników — obok równie ważnych pozalingwistycznych — pozwalających dopuścić dla tych osad metrykę sprzed roku 1340.

Z zakresu formalnych wskaźników ustalania wieku nazwy przyjęć można jako niewątpliwy jedynie sufiks dzierżawczy ps.* -j- w formach przymiotnikowych pochodzących od imion i nazwisk⁶. Wszystkie nazwy z tym sufiksem i taką podstawą niezależnie od daty najstarszego zapisu wiązać należy z najstarszą wyróżnioną tu epoką historyczną o nie ustalonym początku i dacie końcowej przypadającej na rok 1340, wyznaczający na badanym obszarze kres epoki staroruskiej. Archaiczność tych nazw znajduje potwierdzenie w starym typie ich pni wyrażanych słowiańskimi nazwami osobowymi dwuczłonowymi, np. *Drohobycz* od n. os. rus. * *Dorohobyt*, *Poraż* od n. os. rus. * *Porad*.

Dokładniejsze ustalenia wieku nazwy przynieść może wreszcie analiza lingwistyczna, dokonana pod kątem pierwotnej przynależności do języka ruskiego, polskiego bądź niemieckiego, zob. niżej.

SPOSOBY USTALANIA JĘZYKOWEJ PRZYNALEŻNOŚCI NAZWY

Jak powiedziano wyżej, badany obszar kolonizowany był przez różnorodny element etniczny, w tym głównie ruski, polski i niemiecki. Znalazło to odbicie w zróżnicowaniu językowym nazewnictwa tego regionu.

Ustaleniu genezy językowej nazw służą badania historyczno-osadnicze oraz studia lingwistyczne.

Kryterium historyczno-osadnicze jako podstawowe stosowane jest wobec większości nazw osad sprzed roku 1340. Dla tego okresu przyjęć można dwie jednorodne strefy osadnicze: większą — wschodnią strefę ruską oraz pograniczną — zachodnią strefę polską. Przynależność geograficzna nazwy do którejś z tych stref określa automatycznie ich pierwotną przynależność językową.

Swoistego potraktowania w obrębie strefy ruskiej wymaga jedynie nazwa starego administracyjnego grodu *Sanok*, notowana po raz pierwszy w XII w., którą, być może, wolno wiązać z przedhistorycznym okresem plemiennym bądź z historycznym okresem walk w X i XI w. pomiędzy Rusią i Polską. Tak w pierwszym, jak i w drugim wypadku przynależność językowa tej nazwy do języka (pra)ruskiego lub (pra)polskiego pozostaje nie rozstrzygnięta wobec braku wystarczających wyróżników lingwistycznych. Jeśli chodzi o nazwy pozostałych osad sprzed roku 1340, niższych rangą od grodu sanockiego, trudno zakładać, by nazwy te miały podobnie jak nazwa *Sanok* zachowywać historyczną ciągłość począwszy od tak odległych

⁶ O archaicznosci tego sufiksu w nazwach dzierżawczych pisali między innymi F. Nieckula (*Polskie nazwy miejscowe z sufiksem -j-*, „Rozprawy Komisji Językowej WrtN” 5:1965 s. 76); oraz W. Lubaś (*Nazwy miejscowe południowej części dawnego województwa krakowskiego*, „Prace Onomastyczne” 9:1968 s. 237-238).

czasów. Stała temu na przeszkodzie niestabilność form osadniczych będąca konsekwencją napadów tatarskich, licznych wojen, klęsk, zarazy itp.⁷

Analiza językowa nazw, które według powyższego kryterium historyczno-osadniczego uznaje się za genetycznie ruskie, przeprowadzona na ich spolszczonych odpowiednikach notowanych dopiero od połowy XIV w. może potwierdzić ów wynik analizy pozalingwistycznej lub może nie dostarczać żadnych argumentów względem językowej przynależności nazwy.

Geneza nazw powstałych wraz z osadami po roku 1340 oraz nazw z „pre-historią” ustalana bywa również według zasad omówionych wyżej.

Kryterium historyczno-osadnicze zachowuje wartość podstawowego czynnika rozstrzygającego tylko wobec nazw osad polskich z niewielkiego stosunkowo fragmentu badanego obszaru pod względem etnicznym jednorodnego, tj. Pogórza Rzeszowskiego i części Dołów Krośnieńsko-Sanockich.

W odniesieniu do nazw pozostałych miejscowości położonych na terenie etniczno-osadniczym mieszanym tylko dokładne dane historyczne dotyczące składu etnicznego poszczególnych osad w czasie ich zakładania mogłyby być pomocne w ustalaniu ich językowej przynależności. Wyniki badań na ten temat — jak dotąd najdokładniejsze — zawarte w studium Fastnacha⁸ nie mają jednak charakteru kompleksowego, lecz tylko sondażowy. Dane te nie zawsze też upoważniają do wniosków niepodważalnych, gdyż często z powodu braku dostatecznej liczby źródeł operują zbyt niskimi danymi liczbowymi.

Nazwy osad, których skład etniczny w chwili powstania miałby charakter jednorodny albo znacznie do niego zbliżony, nadawałyby się do oceny według kryterium historyczno-osadniczego jako genetycznie ruskie, polskie bądź niemieckie. Jednak wynik tej oceny nie zawsze musi być pewny. Może być bowiem tak, że nazwa miejscowości założonej wskutek akcji osadniczej jakiejś grupy etnicznej nawiązuje do gotowej już nazwy innojęzycznej związanej z miejscem osiedlenia, np. nazwa niemieckiej w XV w. wsi *Kotkenhaw* jest wtórna w stosunku do polskiej nazwy *Kotczina Wola*, dziś *Korczynna*; nazwa polskiej w XV w. miejscowości *Poraż* nawiązuje do ruskiej nazwy sprzed roku 1340. Może być wreszcie tak, że nazwy tworzą nie osadnicy, ale ich sąsiedzi, niekoniecznie tej samej narodowości, np. nazwa *Wola Lecka* nadana została polskiej wsi *Grzegorzkowa Wola* przez ruską ludność sąsiedniej wsi *Solonka*; nazwę *Ruskie* nadała ruskiej wsi zapewne polska ludność okolicznych wsi mieszanych.

Podobnie ograniczoną przydatność w ustalaniu językowej genezy nazwy posiadają informacje na temat etnicznej przynależności osadźcy. Nazwa osady pochodząca od jego imienia czy nazwiska może być ukształtowana pod względem językowym

⁷ Por. wypowiedź historyka: „Niestalność osadnictwa jest jedną z najbardziej charakterystycznych cech stosunków demograficznych czasów do XIII w. włącznie: powstawanie, zanikanie, dzielenie się i łączenie osad zdarzało się wówczas często” (J. Rutkowski. *Historia gospodarcza Polski*. T. I. Poznań 1947 s. 60).

⁸ Jw. s. 189-226.

przez mieszkańców sąsiednich miejscowości bądź też odgórnie przez nadawcę aktu lokacyjnego w języku odmiennym od języka osadźcy.

Drugą poza kryterium historyczno-osadniczym zasadą ustalania językowej przynależności wszystkich nazw omawianego okresu (po roku 1340) jest wspomniane już kryterium lingwistyczne.

Podstawą analizy językowej jest udokumentowany filologicznie tekst onomastyczny polski. Tekst ten ujawnia się dopiero po 1340 r., przy czym jakiś czas ma charakter niekompletny, a dopiero od drugiej połowy XV w. jest mniej więcej pełny. Tworzą go obok elementów genetycznie polskich także zaadaptowane pod względem językowym nazwy ruskie i niemieckie. Owe adaptacje mogą zdradzać formy innojęzyczne wtedy, gdy nie są kompletnymi tłumaczeniami. Zaś formy o całkowicie zatartych cechach oryginału są bez wskazówek pozalingwistycznych nieuchwytnie jako obce. Tak jest zapewne ze sporą liczbą nazw ruskich, przede wszystkim ze strefy wołoskiej, z łatwością tłumaczonych na polski ze względu na podobieństwo ich cech językowych fonetycznych, a zwłaszcza morfologicznych, do właściwości języka polskiego.

Językowymi wyróżnikami nazw pierwotnie ruskich mogą być elementy z różnych płaszczyzn języka: fonetyczne, morfologiczne i leksykalne. Przydatność powyższych typów wyznaczników w ostatecznym rozstrzygnięciu pierwotnej językowej przynależności nazwy jest różna.

Jeśli chodzi o formanty, to tylko jeden z nich stanowi niewątpliwy wyróżnik ruskości nazwy. Jest nim formant *-iŝce*, notowany w nazwach osad powstałych w XV i XVI w., np. *Strubowiszcze*, *Boiszcza*, a więc w czasie, gdy na gruncie polskim formant ten nie funkcjonuje (w jego funkcji występuje *-isko*)⁹.

Inne wyróżniki morfologiczne, nawet charakterystyczne dla nazw obszaru językowego ruskiego, nie są dostatecznie miarodajne w ustalaniu ruskiej genezy nazwy. Tak jest np. z formantami patronimicznymi *-(iń)ce*, *-(or)ce* (rus. *-(in)ci*, *-(or)ci*)¹⁰. Nazwy z tymi wykładnikami, choć reprezentują stary typ morfologiczny charakterystyczny dla staroruskich nazw w okolicach Sanoka, mogą pojawiać się tam jeszcze po roku 1340 jako formy powstałe wskutek oddziaływania silnego wzorca toponomastycznego, jak to było np. z nazwami *Jankowce*, *Jędruszkowce*. Obecność omawianych formantów w nazwach z podstawami neutralnymi pod względem językowym może jedynie sugerować ich ruską genezę, jak np. w nazwie *Markowce*. W wypadku gdy brak innych wskazówek rozstrzygających o genezie nazwy w sposób niewątpliwy, należy taką nazwę traktować jedynie jako formę z cechą morfologiczną ruską.

⁹ W. Taszycki. *Przyrostek -isko, -iszcze w językach zachodniosłowiańskich*. „Slavia” 4:1925 z. 2 s. 213-227.

¹⁰ O nazwach tego typu zob. A. Wilkoń. *Nazwy miejscowe typu Tyszowce, Witoszyńce w języku polskim*. „Onomastica” 12: 1967 s. 70-83; D. H. Buczko. *Ukrajński toponimy na -ivici, -inci w XIV-XI st. Pytannia istoriji ukrajnśkoji mowy*. Kyjiv 1970 s. 88-96.

Cechy fonetyczne wskazują na ruskie pochodzenie nazwy w sposób nie budzący zastrzeżeń, gdy dotyczą formantu lub jego granicy z pniem, jak np. w nazwach *Duszatyn* < *Duszata* + *in*, *Żahotyn* < *Żahota* + *in*, *Poraż* < *Porad* + *ż*. Natomiast fonetyczne cechy ruskie widoczne w osnowie nazwy mogą charakteryzować tylko samą podstawę słowotwórczą, a niekoniecznie muszą świadczyć o ruskości całego derywatu. Może być bowiem tak, że podstawa, stanowiąc ruską pożyczkę w języku polskim o zachowanych cechach fonetycznych oryginału, jest tworzycielem nazwy uformowanej pod względem morfologicznym po polsku. W takich wypadkach sprawą zasadniczą staje się rozstrzygnięcie językowej przynależności pnia w momencie tworzenia nazwy.

Ustalenie, czy dany wyraz stanowił pożyczkę ruską czy też nigdy nie został przyjęty do języka badanego regionu, nie zawsze jest możliwe bez dokładnych studiów na temat geografii i chronologii pożyczek ruskich. Ponieważ takich wyczerpujących opracowań brak, z konieczności przyjąć trzeba pewne założenia o charakterze arbitralnym.

Tak też jako ruskie podstawy nazw, a więc formy nie stanowiące pożyczek w języku polskim, traktowane być mogą apelatywa w formie fonetycznej ruskiej mające fonetyczne odpowiedniki w języku polskim. W myśl tego nazwami genetycznie ruskimi byłyby formy typu *Berehy* od ukr. *bereh*, *lokot* od ukr. *lokot'*, *Ternka* od ukr. *tern* itp.

Za formy mogące stanowić źródło pożyczek w języku polskim, a tym samym tworzywo nazw polskich, należy przyjąć ruskie apelatywa, które nie mają odpowiedników formalnych w języku polskim, a są poświadczane w źródłach polskich w formie jedynie spolszczonej, jak np. *lyutowisko* 1438 AGZ XIII nr 846¹¹ < ukr. *litovišče* w nazwie *Lutowiska*. Formy apelatywne nie notowane w języku polskim bądź mające odpowiedniki wyrażone odmiennymi leksemami mogą być traktowane jako podstawy genetycznie ruskie, jak np. w nazwach *Czerież* od ukr. *čertež* (pol. *przesieka*), wszelkie *Posady* od strus. *posada* (pol. *przedmieście*).

Odmienne należy oceniać genetycznie ruskie podstawy wyrażające się nazwami własnymi, tj. nazwami osobowymi, miejscowymi i wodnymi. Podstawy te ze względu na ich swoistą naczelną funkcję polegającą na wyróżnianiu desygnatu za pomocą odpowiedniej formy językowej, która może być pozbawiona swego znaczenia tak charakterystycznego dla apelatywów, powinny być uważane za nieprzekładalne. Mogą one jako pożyczki o zachowanych cechach językowych oryginału stanowić tworzywo nazw polskich, np. *Hryciowa Wola* od n.os. *Hryć* < ukr. *Hryć*, *Hoczew* od nazwy wodnej *Hoczew* < ukr. *Hočev*. Tak też nazwy o tych podstawach przy braku innych czynników rozstrzygających o ich pierwotnej językowej przynależności traktowane są nie jako formy w całości ruskie, lecz jako formy z pniem genetycznie ruskim.

¹¹ *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej polskiej z Archiwum tzw. Bernardyńskiego we Lwowie*. T. 1-25. Lwów 1868-1935.

Niezależnie od typu pnia za nazwy genetycznie ruskie uznawać należy te, które wykazują ruski rozwój fonetyczny, np. *Bannica*>*Balnica* (ukr. *m*>*n*), *Lesz*(*cz*)*na*>*Liszna* (ukr. *ě*>*i*) itp.

Przyjęte wyżej zasady są również stosowane w ustalaniu nazw o genezie niemieckiej. W myśl ich zasad za niemieckie od początku uznawane są tylko niemieckie formy odapelatywne. Ze względu na odrębność tworzywa językowego, nawet przekształcone pod względem fonetycznym czy morfologicznym, nie tracą one całkowicie cech oryginału, np. *Hart*>*Harta*, *Kaltborn*>*Kaltborna*>*Kombornia*. Jedynie tłumaczenie nazwy może całkowicie zatrzeć jej związek z oryginałem. Jako formy z osnową genetycznie niemiecką, nie zaś jako formy od początku całkowicie niemieckie, określić trzeba nazwy pochodne od nazw osobowych niemieckich¹² przekazane przez źródła w formie słowotwórczej polskiej, np. *Hoczów* od n.os. *Hocz*<niem. **Hotsch*, *Rymanów* od n.os. **Ryman*<niem. *Reyman*.

Zaprezentowane wyżej językowe kryteria okazują się mało przydatne w ustalaniu nazw pochodzenia polskiego, jeśli brać pod uwagę tylko polski tekst onomastyczny, bowiem jego elementy pod względem fonetycznym, morfologicznym i leksykalnym — polskie kryć mogą w sobie całkowicie spolszczone formy obce. W takim wypadku dla wychwycenia elementów genetycznie polskich konieczna byłaby analiza językowa równoczesnego tekstu obcego dokonana w ten sam sposób jak w odniesieniu do tekstu rodzimego. Wobec braku dostatecznej bazy źródłowej rekonstrukcja takich tekstów dla najstarszych epok, a więc tych najbliższych metrykom osad, jest niemożliwa. Toteż językową podstawą oceny polskości nazwy staje się jedynie charakter pnia. Jak w wypadku nazw tworzonych od podstaw genetycznie ruskich tak i tu nie jesteśmy często w stanie orzec z całą pewnością o charakterze całej nazwy bez rozstrzygających przesłanek natury historyczno-osadniczej. Przejścia apelatywów i nazw własnych o genezie polskiej do języka ruskiego były również możliwe jak omówione wyżej procesy odwrotne. Stąd też nazwy z tymi podstawami niekoniecznie muszą być w całości od początku polskie. Mogą one być jedynie formami o polskich cechach w zakresie osnowy.

Omówione wyżej metody badawcze, jak też jakiegokolwiek inne, choćby najbardziej precyzyjne, zastosowane w analizie wybranych problemów nazwy (tu historyczno-genetycznych) nie gwarantują jeszcze pewności i dokładności wyników, gdyż te uzależnione są również od jakości oraz ilości zgromadzonego materiału historyczno-osadniczego, filologicznego i lingwistycznego. Wobec jego niedostatków, niekiedy niezależnych od onomasty-badacza, a także wobec arbitralności niektórych rozwiązań metodologicznych wyniki analizy toponomastycznej często pozostają hipotetyczne i podlegają korekcie. Wysokie wymagania zarówno co do precyzji narzędzi badawczych, jak też stopnia eksploracji różnego rodzaju źródeł czynią z każdego badania onomastycznego zadania delikatne i trudne.

¹² Za nazwę osobową niemiecką przyjmuje się tu formę charakterystyczną wyłącznie dla niemieckiej antroponimii. Nazwa tego typu jest odróżniana od nazwy osobowej chrześcijańskiej pochodzenia niemieckiego.

QUELQUES PROBLÈMES MÉTHODOLOGIQUES DES RECHERCHES TOPONYMIQUES
SUR DES AIRES LINGUISTIQUEMENT MIXTES
(SUR L'EXEMPLE DE LA TOPONYMIE HISTORIQUE DE LA RÉGION DE SANOK)

Résumé

L'article aborde un problème théorique et méthodologique, à savoir celui de l'établissement de l'origine du toponyme et de son appartenance linguistique primitive, et ce sur l'exemple de la macrotoponymie de l'aire polono-ruthène de la région de Sanok. Dans des recherches de ce type, il est utile d'avoir recours aux données historiques relatives à la colonisation (actes de location, dates des plus anciennes sources contenant des toponymes et des hydronymes, topographie de l'agglomération, informations sur le statut juridique de la localité et sur son rang administratif, sur la composition ethnique primitive, etc.) ainsi qu'aux données linguistiques que fournit l'analyse du nom des points de vue phonétique, morphologique et lexical. Ces données n'ont pas toujours la même valeur comme arguments pour l'établissement de la date et de la genèse du toponyme; en outre, pour bon nombre d'agglomérations et de noms elles sont incomplètes, par conséquent, les lacunes sont parfois comblées arbitrairement, donc d'une manière hypothétique.